EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 20.5.2020
COM(2020) 207 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

o uporabi dodatnih oblik navedbe in prikaza označbe hranilne vrednosti

KAZALO

1. Uvod ... 2
2. Zgodovinsko ozadje ... 2
3. Pravni okvir EU o označevanju hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže ... 3
3.1. Dodatne oblike navedbe in prikaza v skladu z uredbo o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom ... 3
3.2. Druge sheme za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže ... 4
3.3. Profiliranje hranil ... 4
4. Sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki se izvajajo ali razvijajo na ravni EU ... 5
4.1. Druge oblike shem za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže ... 5
4.2. Sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki so jih države članice in Združeno kraljestvo odobrile ali jih še obravnavajo ... 5
4.3. Sheme za označevanje na sprednji strani embalaže, ki so jih razvili zasebni nosilci dejavnosti v EU ... 10
5. Razmere na mednarodni ravni ... 11
6. Zanimanje, razumevanje in odziv potrošnikov ter vpliv na zdravje ... 12
7. Vpliv na nosilce živilske dejavnosti in notranji trg ... 16
8. Stališča in vidiki ... 18
8.1. Svet, Evropski parlament in Odbor regij ... 18
8.2. Strokovnjaki iz pristojnih nacionalnih organov držav članic EU ... 19
8.3. Deležniki ... 19
8.4. Mednarodne organizacije ... 20
9. Sklepne ugotovitve ... 21

1. UVOD

S tem poročilom Komisija izpolnjuje obveznost, določeno v členu 35(5) Uredbe (EU) št. 1169/2011[1] o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom. Ta člen določa, da mora Komisija Evropskemu parlamentu in Svetu predložiti poročilo o uporabi dodatnih oblik navedbe in prikaza označbe hranilne vrednosti, njihovem vplivu na notranji trg in priporočljivosti nadaljnjega usklajevanja teh oblik. Poleg tega določa, da lahko Komisija temu poročilu doda predloge o spremembi ustreznih določb Unije.

V skladu z uredbo o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom mora velika večina predpakiranih živil[2] od decembra 2016 nositi označbo hranilne vrednosti, ki je pogosto navedena na hrbtni strani embalaže živil, da bi potrošnikom omogočili sprejemanje informiranih in zdravstveno ozaveščenih odločitev. Ta označba se lahko dopolni s prostovoljno ponovitvijo glavnih elementov v osrednjem vidnem polju (tj. na sprednji strani embalaže), s čimer bi potrošnikom pomagali, da pri kupovanju živil na prvi pogled vidijo bistvene informacije o hranilni vrednosti. Pri tej ponovitvi se lahko na sprednji strani embalaže uporabijo druge oblike navedbe in/ali prikaza (npr. grafične oblike ali simboli) poleg tistih, ki so navedene na označbi hranilne vrednosti (npr. besede ali številke).

Glede na izkušnje, pridobljene s temi dodatnimi oblikami navedbe in/ali prikaza označbe hranilne vrednosti, je morala Komisija do 13. decembra 2017 sprejeti poročilo o njihovi uporabi in učinku. Zaradi omejenih izkušenj na tem področju v preteklih letih in nekaterih nedavnih dogodkov na nacionalni ravni je bilo sprejetje poročila preloženo, da bi vključili izkušnje z nedavno uvedenimi shemami. To poročilo presega področje uporabe člena 35 Uredbe o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom (tj. dodatne oblike navedbe in/ali prikaza, s katerimi se ponovijo informacije iz označbe hranilne vrednosti) in vključuje tudi sheme, ki zagotavljajo informacije o splošni hranilni vrednosti živil na sprednji strani embalaže, saj takšno razlikovanje ne bi bilo ustrezno z vidika potrošnika.

V tem poročilu so predstavljene glavne sheme za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže, ki se trenutno izvajajo ali razvijajo na ravni EU, ter nekatere sheme, ki se izvajajo na mednarodni ravni. Poročilo obravnava tudi razumevanje shem za označevanje na sprednji strani embalaže pri potrošnikih, njihovo učinkovitost in vpliv. To poročilo temelji na pregledih literature in podatkih, ki jih je v zvezi s to temo zbralo in analiziralo Skupno raziskovalno središče, ter na obsežnem posvetovanju z nacionalnimi pristojnimi organi in ustreznimi deležniki, ki ga je izvedla Komisija.

2. ZGODOVINSKO OZADJE

V skladu s predlogom Komisije za uredbo o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom iz januarja 2008[3] bi morali nosilci živilske dejavnosti obvezno prikazati podrobne podatke o energiji, maščobah, nasičenih maščobah, ogljikovih hidratih, sladkorju in soli na sprednji strani embalaže predpakiranih predelanih živil. Poleg tega je bilo dovoljeno razviti prostovoljne nacionalne sheme za navajanje teh obveznih elementov z drugimi oblikami prikaza (npr. grafičnimi oblikami).

---

[1] Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom (UL L 304, 22.11.2011, str. 18).

[2] Živila, ki so izvzeta iz zahteve po obvezni označbi hranilne vrednosti, so navedena v Prilogi V k Uredbi št. 1169/2011.

[3] COM(2008) 40 final, člen 34.

Sozakonodajalca sta se odločila, da bosta ohranila koncept označevanja na sprednji strani embalaže, vendar odpravila njegov obvezni značaj. Ker ni na voljo prehranske sheme na sprednji strani embalaže, ki bi bila razumljiva in sprejemljiva za vse potrošnike EU, sta se strinjala, da bi bilo treba to vprašanje prepustiti državam članicam in nosilcem živilske dejavnosti ter jim dovoliti, da razvijejo lastne sheme, prilagojene njihovim potrošnikom, pod pogojem, da izpolnjujejo nekatera merila. Cilj je bil zbrati izkušnje o delovanju različnih shem v državah članicah, da bi sprejeli bolj informirano odločitev o morebitnem nadaljnjem usklajevanju v poznejši fazi. Na podlagi tega uredba o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, sprejeta leta 2011, od Komisije zahteva, da predloži to poročilo o uporabi in vplivu različnih shem ter o priporočljivosti nadaljnjega usklajevanja.

Zaradi čedalje višjih stopenj prekomerne telesne teže in debelosti v večini držav članic EU ter zaradi velikega bremena bolezni, ki jih je mogoče pripisati prehranskim tveganjem[4], zanimanje javnih organov za označevanje hranilne vrednosti živil na sprednji strani embalaže od sprejetja navedene uredbe narašča. Cilja politike na področju označevanja na sprednji strani embalaže sta običajno dva: (1) zagotoviti dodatne informacije potrošnikom za obveščanje o možnostih bolj zdrave prehrane in (2) spodbuditi nosilce živilske dejavnosti, da spremenijo sestavo proizvodov, tako da bodo ti bolj zdravi (Kanter et al., 2018). Označevanje na sprednji strani embalaže se zato vse bolj obravnava kot orodje za podporo strategijam[5] za preprečevanje debelosti in drugih nenalezljivih bolezni, povezanih s prehrano. Doslej je bilo po vsej EU razvitih in uvedenih že več shem označevanja na sprednji strani embalaže.

3. PRAVNI OKVIR EU O OZNAČEVANJU HRANILNE VREDNOSTI NA SPREDNJI STRANI EMBALAŽE

1.1. Dodatne oblike navedbe in prikaza v skladu z uredbo o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom

Uredba o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom dovoljuje, da se na prostovoljni osnovi ponovijo informacije, navedene v označbi hranilne vrednosti, tj. samo energijska vrednost ali energijska vrednost skupaj s količinami maščob, nasičenih maščob, sladkorjev in soli, na sprednji strani embalaže (člen 30(3)). V skladu s členom 35 navedene uredbe lahko nosilci živilske dejavnosti uporabijo oziroma države članice priporočajo dodatne oblike navedbe in/ali prikaza označbe hranilne vrednosti (npr. grafične oblike ali simbole), če te izpolnjujejo merila iz Uredbe.

---

[4] Razširjenost debelosti in težav s težo se v večini držav članic EU hitro povečuje, pri čemer se ocenjuje, da je leta 2014 imelo 51,6 % prebivalstva EU (starega 18 let in več) prekomerno telesno težo. Debelost je resen problem za javno zdravje, saj znatno povečuje tveganje za kronične bolezni, kot so bolezni srca in ožilja, sladkorna bolezen tipa 2 in nekatere vrste raka (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Overweight_and_obesity_-_BMI_statistics). Na splošno se ocenjuje, da je v Evropski uniji več kot 950 000 smrti in več kot 16 milijonov let izgubljenega življenja mogoče pripisati prehranskim tveganjem zaradi nezdrave prehrane (https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden).

[5] Države članice EU v okviru svojih strategij za promocijo zdravja in preprečevanje bolezni uporabljajo različne pristope (npr. dogovore o spremembi sestave živil, omejitve pri trženju živil z visoko vsebnostjo maščob, soli in sladkorja, javno naročanje zdrave hrane, obdavčenje sladkih pijač). Evropska komisija podpira države članice pri ukrepih za zdrav način življenja in zdravo prehranjevanje z izvajanjem strategije EU glede vprašanj v zvezi s prehrano, prekomerno telesno težo in debelostjo iz leta 2007, okvira EU za nacionalne pobude o izbranih hranilnih snoveh iz leta 2011 (leta 2008 je bil dogovorjen okvir za spremembo sestave živil za zmanjšanje soli) in akcijskega načrta EU za preprečevanje debelosti v otroštvu za obdobje 2014–2020. Spodbujanje zdravega načina življenja bo državam članicam pomagalo doseči cilje trajnostnega razvoja do leta 2030 in cilje Svetovne zdravstvene organizacije glede nenalezljivih bolezni do leta 2025 (https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/nutrition_physical_activity/docs/2019_initiatives_npa_en.pdf).

Ta merila vključujejo zahteve, da dodatne oblike temeljijo na natančnih in znanstveno dokazanih potrošniških raziskavah ter ne zavajajo potrošnika. Oblike bi morale biti rezultat posvetovanja s številnimi skupinami deležnikov, potrošnikom bi morale olajšati razumevanje deleža ali pomembnosti živila v smislu vsebnosti energije in hranil v prehrani ter bi morale temeljiti na znanstvenih dokazih, ki potrjujejo, da jih povprečni potrošnik razume. Poleg tega morajo biti oblike objektivne in nediskriminatorne ter ne smejo ovirati prostega pretoka blaga. Druge oblike navedbe morajo temeljiti na usklajenih priporočenih vnosih ali splošno sprejetih znanstvenih mnenjih o vnosih.

Države članice morajo spremljati uporabo vseh dodatnih oblik navedbe in prikaza na svojem ozemlju ter te informacije predložiti Komisiji. Zaradi lažjega spremljanja lahko države članice od nosilcev živilske dejavnosti, ki na njihovem ozemlju dajejo v promet živila s takšnimi informacijami, zahtevajo, da jih uradno obvestijo o uporabi dodatne oblike navedbe in/ali prikaza in jim zagotovijo ustrezne utemeljitve glede izpolnjevanja zahtev iz zakonodaje EU.

1.2. Druge sheme za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže

Nekatere sheme za označevanje na sprednji strani embalaže, ki so jih razvile države članice ali nosilci živilske dejavnosti, ne spadajo na področje uporabe člena 35 uredbe o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, ker ne ponavljajo informacij iz označbe hranilne vrednosti kot take, temveč navajajo informacije o splošni hranilni vrednosti živila (npr. s simbolom ali črko). Take sheme se štejejo za „prostovoljne informacije“ v skladu s členom 36 uredbe o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, ki ne smejo zavajati potrošnika, ne smejo biti dvoumne ali nejasne za potrošnika in morajo po potrebi temeljiti na ustreznih znanstvenih podatkih. Kadar pa taka shema izraža splošno pozitivno sporočilo (na primer z zeleno barvo), hkrati izpolnjuje tudi pravno opredelitev „prehranske trditve“[6], saj zagotavlja informacije o ugodni hranilni vrednosti živila, kot je opredeljeno v Uredbi (ES) št. 1924/2006 o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih[7] (uredba o trditvah). V skladu z uredbo o trditvah morajo trditve temeljiti na znanstvenih dokazih, ne smejo biti zavajajoče in so dovoljene le, če se od povprečnega potrošnika lahko pričakuje, da bo razumel ugodne učinke, izražene v trditvi. Sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki spadajo na področje uporabe uredbe o trditvah, se lahko na ozemlju države članice uporabljajo le, če jih je zadevna država članica sprejela v skladu s členom 23 uredbe o trditvah, ki določa postopek obveščanja Komisije.

1.3. Profiliranje hranil

Profiliranje hranil je kategorizacija živil glede na njihovo prehransko sestavo z uporabo vnaprej določenih meril[8]. Po svetu se uporablja za različne namene, na primer za reguliranje trženja živil za otroke. Običajna je tudi uporaba v shemah označevanja hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže. Večina shem označevanja na sprednji strani embalaže temelji na merilih za profiliranje hranil, ki so lahko enostavni pragovi hranil, na primer za opredelitev, v katerih primerih bo v okviru sheme dodeljena zelena, oranžna ali rdeča barva, ali bolj zapleteni algoritmi, na podlagi katerih se pripravi povzetek ocene. Merila za profiliranje hranil se lahko uporabljajo za vse skupine živil na splošno ali pa so specifična za različne skupine proizvodov. Ta merila se ne pojavljajo na označbah.

---

[6] Prehranska trditev navaja ali domneva, da ima živilo ugodne prehranske lastnosti zaradi energije, ki jo zagotavlja, in/ali hranil ali drugih snovi, ki jih vsebuje ali ne vsebuje (člen 2(2)(4) Uredbe (ES) št. 1924/2006).

[7] Uredba (ES) št. 1924/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. decembra 2006 o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih, UL L 404, 30.12.2006, str. 9.

[8] https://www.who.int/nutrition/topics/profiling/en/.

V EU se pojem profiliranja hranil uporablja tudi v prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih, pri čemer „profili hranil“ pomenijo pragove hranil, kot so maščobe, sol in sladkorji, nad katerimi so prehranske in zdravstvene trditve omejene ali prepovedane, s čimer se preprečuje pozitivno zdravstveno sporočilo v zvezi z živili z visoko vsebnostjo teh hranil. V skladu z uredbo o trditvah bi morala Komisija do leta 2009 določiti „profile hranil“, vendar tega še ni storila, saj je to zelo polemična tema, kar se je pokazalo z razhajajočimi se in polariziranimi mnenji leta 2009, ko jih je skušala opredeliti. Ocena uredbe o trditvah se med drugim osredotoča na profiliranje hranil, zlasti pa na vprašanje, ali je določitev profilov hranil za preprečevanje pozitivnih trditev o preslanih, preveč mastnih ali preveč sladkanih živilih še vedno primerna za ta namen ali pa bi lahko predvideli drugo možnost za dosego istih ciljev.

4. SHEME OZNAČEVANJA NA SPREDNJI STRANI EMBALAŽE, KI SE IZVAJAJO ALI RAZVIJAJO NA RAVNI EU

1.4. Druge oblike shem za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže

V 80. letih 20. stoletja so nekatere vlade začele razvijati označbe hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže v okviru strategij za preprečevanje debelosti in drugih nenalezljivih bolezni, povezanih s prehrano. V začetku 21. stoletja se je sočasno z nastajajočo svetovno epidemijo debelosti in večjo količino predelane hrane na trgu stalno povečevalo število pobud za označevanje na sprednji strani embalaže (Kanter et al., 2018). Označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže se izvaja na veliko različnih načinov in po svetu se trenutno uporabljajo različne oblike označevanja. V literaturi so bile predstavljene različne tipologije za razvrstitev teh oblik v kategorije glede na njihove glavne značilnosti.

Sheme lahko delimo na sheme „posameznih hranil“, ki zagotavljajo bolj ali manj podrobne informacije o posameznih hranilih, in sheme „zbirnih kazalnikov“, ki zagotavljajo zbirno oceno splošne hranilne vrednosti/zdravih značilnosti proizvoda (Savoie et al., 2013). Kategorijo „posameznih hranil“ lahko nadalje razdelimo na „numerično“ in „barvno“ podkategorijo. Sheme „zbirnih kazalnikov“ je mogoče razdeliti na „pozitivne“ kazalnike (odobritveni logotipi), ki se lahko uporabljajo le na živilih, ki izpolnjujejo nekatera prehranska merila, in „stopenjske“ kazalnike, ki zagotavljajo splošne in stopenjske informacije o hranilni vrednosti živil ter se lahko uporabljajo na vseh živilih (Julia in Hercberg, 2017).

Druga tipologija se nanaša na raven „usmerjevalnosti“ sheme, tj. v kolikšnem obsegu označba neposredno izraža, ali je živilo v prehranskem smislu dobro za potrošnika ali ne (Hodgkins et al., 2012). Druga razvrstitev vključuje dve kategoriji, in sicer „reducirne“ sheme (skrčena različica informacij o hranilni vrednosti na zadnji strani embalaže) in „ocenjevalne“ sheme (ki ocenjujejo informacije o hranilni vrednosti za potrošnika) (Newman et al., 2014). Vse ocenjevalne sheme označevanja na sprednji strani, tako sheme posameznih hranil kot sheme zbirnih kazalnikov, po svoji definiciji temeljijo na modelih za profiliranje hranil.

V preglednici 1 so razvrščene javne sheme (ki se izvajajo ali so predlagane) in nekatere zasebne sheme v skladu z različnimi tipologijami, navedene pa so tudi informacije o tem, kdo jih je razvil in kje se uporabljajo oziroma ali so predlagane/napovedane.

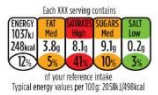
1.5. Sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki so jih države članice in Združeno kraljestvo[9] odobrile ali jih še obravnavajo.

Zbirne označbe – pozitivni logotipi

Logotip ključavnice, ki ga je razvila švedska nacionalna agencija za hrano in je bil leta 1989 uveden na **Švedskem**, je bil prvi logotip na sprednji strani embalaže, ki se je uporabljal v EU. Simbol zelene ključavnice je prostovoljna brezplačna označba, ki označuje bolj zdravo izbiro v 33 opredeljenih skupinah živil (npr. kruh, sir, pripravljeni obroki), in sicer na podlagi prehranskih meril, kot je količina maščob, sladkorjev, soli, polnozrnatih žit ali vlaknin. Logotip se ne sme uporabljati na proizvodih z nizko hranilno vrednostjo, kot so slani prigrizki ali brezalkoholne pijače. **Danska** je označbo ključavnice uvedla leta 2009, **Litva** pa leta 2013. Označbo so sprejele tudi države, ki niso članice EU (npr. Norveška, Islandija).

[9] Združeno kraljestvo je izstopilo iz Evropske unije in s 1. februarjem 2020 postalo tretja država.

Preglednica 1 – Tipologije in oblike shem za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže, ki se izvajajo/so predlagane/napovedane v državah članicah in Združenem kraljestvu

Taksonomije, opisane v literaturi				*Primeri shem označevanja na sprednji strani embalaže*		*Razvijalec*	*Država članica EU*
Označbe posameznih hranil	**Numerične navedbe**	Neusmerjevalne	Reducirne (nepojasnjevalne)	*Označba za priporočene vnose*		*Zasebni*	*Po vsej EU*
				Logotip baterije NutrInform Battery		*Javni*	*Italija*
	Barvne označbe	Delno usmerjevalne	Ocenjevalne (pojasnjevalne)	*Označba na sprednji strani embalaže, Združeno kraljestvo*		*Javni*	*Združeno kraljestvo*
				Druge „semaforske“ označbe		*Zasebni (trgovci na drobno)*	*Portugalska, Španija*
Zbirne označbe	**Pozitivni (odobritveni) logotipi**	Usmerjevalni	Ocenjevalni (pojasnjevalni)	*Ključavnica*		*Javni*	*Švedska, Danska, Litva*
				Logotipi srca/zdravja		*Nevladna organizacija* *Javni*	*Finska, Slovenija* *Hrvaška*
				Zdrava izbira		*Zasebni*	*Češka, Poljska* *Postopno se opušča na Nizozemskem*

	Stopenjski kazalniki			*Nutri-Score*		*Javni*	*Francija, Belgija* *Španija, Nemčija, Nizozemska, Luksemburg*

Finska je leta 2000 potrdila shemo „simbol srca – boljša izbira“. Merila za uporabo simbola (vsebnost maščob, soli, sladkorja in/ali vlaknin) so opredeljena za devet glavnih skupin živil. Pravico do uporabe označbe podeljujejo strokovnjaki, ki jih imenujeta finski združenji za srce in diabetes, uporaba pa je plačljiva[10].

V **Sloveniji** je Društvo za zdravje srca in ožilja[11] leta 1992 uvedlo znak varovalnega živila (imenovan tudi „srček“), ki ga spodbuja tudi vlada (Miklavec et al., 2016). Uporablja se za predpakirana živila, ki izpolnjujejo določena prehranska merila.

Hrvaški zavod za javno zdravje[12] je bil v okviru nacionalnega programa za leto 2015 „Živeti zdravo“ pooblaščen, da podeljuje pravico do uporabe logotipa „Živeti zdravo“ na živilih, ki izpolnjujejo posebna prehranska merila[13].

Zbirne označbe – stopenjski kazalniki

Francija je oktobra 2017 po več poskusnih in obsežnih študijah sprejela shemo Nutri-Score. Ta shema, ki temelji na modelu za profiliranje hranil Agencije Združenega kraljestva za živilske standarde, označuje splošno hranilno vrednost danega živila. Označba je prikazana z lestvico petih barv, od temno zelene, ki označuje živila z največjo hranilno vrednostjo, do temno oranžne za proizvode z nižjo hranilno vrednostjo, pri čemer so na barvah navedene črke od A do E. Algoritem za izračun prehranske ocene upošteva negativne (sladkorje, nasičene maščobe, soli in kalorije) in pozitivne elemente (beljakovine, vlaknine, sadje, zelenjavo, stročnice in oreške). Tudi **Belgija** je sprejela shemo Nutri-Score (marca 2019). Marca 2020 pa je **Nemčija** Komisiji priglasila osnutek nacionalnega predpisa o uporabi sheme Nutri-Score. **Španija**[14] (novembra 2018), **Nizozemska**[15] (novembra 2019) in **Luksemburg**[16] (februarja 2020) so prav tako sporočile svojo odločitev o sprejetju sheme Nutri-Score.

Označbe posameznih hranil

Januarja 2020 je **Italija** Komisiji priglasila osnutek uredbe, v katerem priporoča uporabo prostovoljne sheme označevanja na sprednji strani embalaže „NutrInform Battery“. Shema temelji na označbi priporočenih vnosov (opisana v nadaljevanju) z dodanim simbolom baterije, ki prikazuje količino energije in hranil v eni porciji kot delež dnevnega vnosa. Shema se še ne uporablja na trgu EU.

Združeno kraljestvo je leta 2013 po več letih raziskav in posvetovanj z deležniki uradno uvedlo prostovoljno shemo označevanja na sprednji strani embalaže, in sicer t. i. shemo „semaforja“. Shema združuje barvno označevanje in odstotek priporočenih vnosov[17] ter je podprta z navodili, ki so jih sprejeli organi Združenega kraljestva[18]. Zagotavlja informacije o vsebnosti maščob, nasičenih maščob, sladkorjev in soli ter o energijski vrednosti na porcijo ali

[10] Informacije je predložilo finsko ministrstvo za kmetijstvo (februarja 2017).
[11] Informacije je predložilo slovensko ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (februarja 2017).
[12] Informacije je predložilo hrvaško ministrstvo za zdravje (februarja 2017).
[13] https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2015/06/Healthy-Living-Food-criteria.pdf.
[14] https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/sanidad/Paginas/2018/121118-premiosnaos.aspx.
[15] https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/11/28/nutri-score-wordt-na-aanpassing-het-voedselkeuzelogo-voor-nederland.
[16] https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiques/2020/02-fevrier/12-lenert-bilan.html.
[17] Priporočeni vnosi za energijo in hranila so najvišji priporočeni dnevni vnosi.
[18] Navodila za oblikovanje označbe hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže predpakiranih proizvodov, ki se prodajajo prek maloprodajnih mest (nazadnje posodobljena 8. novembra 2016), so na voljo na: https://www.gov.uk/government/publications/front-of-pack-nutrition-labelling-guidance.

obrok živila. Barve se uporabljajo za razvrstitev teh hranil glede na „nizko“ (zelena), „srednjo“ (oranžna) ali „visoko“ (rdeča) vsebnost; barvni pragovi temeljijo na 100 g/ml hrane/pijače (za proizvode, ki se prodajajo v velikih količinah, veljajo pragovi za porcije za rdečo barvo).

1.6. Sheme za označevanje na sprednji strani embalaže, ki so jih razvili zasebni nosilci dejavnosti v EU

Označbe posameznih hranil

Vzporedno s shemami, ki so jih odobrile vlade, je združenje evropske industrije hrane in pijače razvilo shemo dnevnih orientacijskih vrednosti, ki se je pozneje preimenovala v **označbo priporočenih vnosov** in je bila uvedena leta 2006. Označba zajema numerične informacije o tem, kolikšna je vsebnost energije in hranil v porciji živila in kolikšen je to odstotek dnevnega priporočenega vnosa[19]. Shema se uporablja v celotni EU (Storcksdieck genannt Bonsmann et al., 2010).

Nekateri trgovci na drobno (npr. na Portugalskem in v Španiji) so razvili lastno označbo hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže, ki se zgleduje po **semaforju** in označbi priporočenih vnosov dodaja barve.

Leta 2017 je šest multinacionalnih podjetij za proizvodnjo hrane in pijače razvilo **Evolved Nutrition Label (ENL)** (razširjeno označbo hranilne vrednosti), ki temelji na označbi priporočenih vnosov in dodaja barve podobno kot shema Združenega kraljestva za označevanje na sprednji strani embalaže, vendar je ta označba prizanesljivejša v razponu med oranžno in rdečo barvo za proizvode, ki naj bi jih uživali v majhnih količinah[20]. Novembra 2018 so podjetja sporočila svojo odločitev o začasni/dokončni prekinitvi poskusnega označevanja živil z označbo ENL.

Zbirne označbe – pozitivni logotipi

Logotip s kljukico **Healthy Choice** (zdrava izbira), ki ga je razvila družba Choices International Foundation, označuje bolj zdrave možnosti v skupinah živil. Merila za posamezne kategorije temeljijo na vsebnosti nasičenih maščobnih kislin in transmaščobnih kislin, dodanih sladkorjev, soli, prehranskih vlaknin in/ali energije. Uporabljajo se za vse živilske proizvode, vključno s prigrizki in brezalkoholnimi pijačami. Podjetja, ki plačujejo članarino nacionalni organizaciji Choices, lahko logotip uporabijo na proizvodih, ki izpolnjujejo merila. Shema se uporablja v Češki republiki in na Poljskem. Nizozemska vlada je leta 2013 logotip potrdila, leta 2017 pa ga je umaknila[21].

---

[19] Understanding the label (Razumevanje označbe). V: Reference Intakes [spletno mesto], FoodDrinkEurope (https://referenceintakes.eu/understanding-label.html)

[20] Predstavitev šestih podjetij v okviru Evropske platforme za prehrano, telesno dejavnost in zdravje, 30. november 2017, na voljo na: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/nutrition_physical_activity/docs/ev_20171130_co03_en.pdf.

[21] Sporočilo Staatscourant Vinkje, 27. oktober 2017 (na voljo na https://www.rijksoverheid.nl/documenten/vergaderstukken/2017/10/27/mededeling-staatscourant-vinkje-row-del-27-oktober-2017).

5. RAZMERE NA MEDNARODNI RAVNI

Trenutno ima več kot 40 držav po vsem svetu vzpostavljeno neko vrsto sheme za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže živil[22].

Medtem ko je večina tretjih držav uvedla hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže na prostovoljni osnovi, so take označbe v nekaterih državah obvezne. Na splošno države znotraj iste geografske regije pogosto izberejo podobne označbe, ob tem pa nekatere vidike prilagodijo nacionalnim razmeram[23].

Semaforske označbe za posamezna hranila je razen Združenega kraljestva uvedlo le nekaj držav na prostovoljni osnovi (npr. Južna Koreja) ali kot obvezne (npr. Ekvador). Tudi Indija razmišlja o uvedbi obvezne označbe[24].

Številne azijske države (npr. Malezija, Singapur in Tajska) uporabljajo **pozitivne logotipe o zdravi izbiri, ki so različnih oblik** in imajo različna merila (nekateri temeljijo na merilih družbe Choices International). Tudi nekatere afriške države (npr. Nigerija, Zimbabve) so uvedle logotipe o zdravi izbiri.

Stopenjska shema **Health Star Rating** (ocenjevanje z zvezdicami zdravja) se izvaja v Avstraliji in na Novi Zelandiji ter je prostovoljna shema označevanja na sprednji strani embalaže, ki proizvodom pripiše od polovice zvezdice do pet zvezdic glede na zdrave značilnosti proizvoda, ki so opredeljene z negativnimi in pozitivnimi hranili ter drugimi sestavinami.

Čilski **opozorilni sistem**, ki je bil uveden leta 2016, je obvezna shema na podlagi hranil, v okviru katere se označujejo proizvodi, ki vsebujejo veliko energije, sladkorja, nasičenih maščob in/ali natrija. Nekatere druge južnoameriške države (npr. Brazilija, Peru, Urugvaj) ter Kanada in Izrael so razvile ali razvijajo podobne sisteme opozarjanja.

Industrija hrane in pijače je na mednarodni ravni razvila več različic **sheme priporočenih vnosov** za posamezna hranila, ki jih uporabljajo številna podjetja po vsem svetu.

Slika 1 prikazuje nekatere primere označb na sprednji strani embalaže živil, ki se uporabljajo zunaj EU.

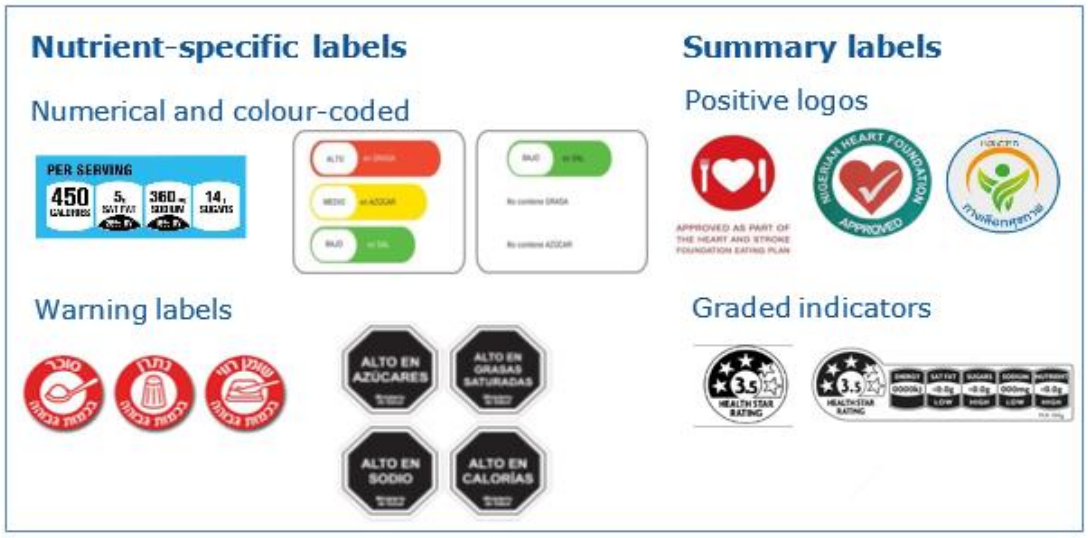
---

[22] Preliminary Regulatory Impact Analysis Report on Nutrition Labelling (Predhodno poročilo o analizi zakonodajnega učinka na področju označevanja hranilne vrednosti), ANVISA (Brazilija), maj 2018.

[23] Global Update on Nutrition Labelling (Novosti pri označevanju hranilnih vrednosti v svetu), izdaja 2018, EUFIC, julij 2018.

[24] Draft Food Safety and Standards (Labelling and Display) Regulations (Osnutek predpisov o varnosti in standardih na področju živil (označevanje in prikaz)), 2019, o katerem je bil 7. julija 2019 obveščen Odbor STO za tehnične ovire v trgovini.

Slika 1 – Primeri shem, ki se uporabljajo na mednarodni ravni

Smernice Codex Alimentarius o označevanju hranilne vrednosti[25] zagotavljajo le omejeno usmeritev glede označevanja hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže, saj so le oblika „dodatnih informacij o hranilni vrednosti“. Smernice določajo, da morajo tovrstne informacije o hranilni vrednosti povečati potrošnikovo razumevanje hranilne vrednosti živila in potrošnikom pomagati pri razlagi označbe hranilne vrednosti. Na mednarodni ravni ni posebnih smernic o najboljši praksi za označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže, razvitih pa je bilo več označb. Ker bi lahko preveliko število označb povzročilo težave za mednarodno trgovino, je Odbor Codex za označevanje živil oktobra 2017 sklenil, da bo začel pripravljati smernice o sistemih za označevanje na sprednji strani embalaže za vlade, ki želijo izvajati tako označevanje, kar bi pripomoglo k uskladitvi tovrstnih sistemov označevanja in tako olajšalo mednarodno trgovino[26]. To delo še poteka[27].

6. ZANIMANJE, RAZUMEVANJE IN ODZIV POTROŠNIKOV TER VPLIV NA ZDRAVJE

Pomemben cilj politike na področju označevanja hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže je potrošnikom pomagati, da se odločijo za bolj zdravo hrano (Kanter et al., 2018). Večina potrošnikov navaja, da je označevanje na sprednji strani embalaže dejansko koristno (npr. 71 % vprašanih v nizozemski potrošniški raziskavi[28] in 78 % v nemški potrošniški raziskavi[29]). Dokazi očitno kažejo, da označbe na sprednji strani embalaže zapolnjujejo vrzel v informacijah ali neizpolnjene potrebe potrošnikov, pri čemer starejši ljudje in ljudje s prekomerno telesno težo oziroma debeli ljudje pogosteje izražajo potrebo po označbi na sprednji strani embalaže (Skupno raziskovalno središče, 2020).

---

[25] Smernice Codex Alimentarius za označevanje hranilne vrednosti CAC/GL 2-1985, nazadnje revidirane leta 2017.

[26] Komisija Codex Alimentarius, Poročilo o 44. seji Odbora Codex za označevanje živil (REP18/FL), Paragvaj, 16.–20. oktober 2017.

[27] 45. zasedanje Odbora Codex za označevanje živil je potekalo maja 2019.

[28] Consumentenbond, Consumer research on food choice logo's (Potrošniška raziskava o logotipih za izbiro hrane), april 2018, na voljo na: https://www.consumentenbond.nl/binaries/content/assets/cbhippowebsite/landingspaginas/acties/weet-wat-je-eet/consumentenonderzoek-voedselkeuzelogos-nl.pdf.

[29] Lebensmittelmarkt und Ernährungspolitik 2018, Univerza Göttingen v sodelovanju z agencijo Zühlsdorf + Partner, januar 2018 (pozitivni odgovori na trditev „Menim, da je semaforsko označevanje na sprednji strani embalaže koristno“).

Vendar pa na to, ali ljudje dejansko spreminjajo svoje nakupovalne navade zaradi označb na sprednji strani embalaže, vpliva vrsta dejavnikov. Označba na sprednji strani embalaže je lahko učinkovita le, če pritegne pozornost in jo nato potrošniki sprejmejo in razumejo, šele potem pa morda lahko vpliva na njihovo izbiro živil (Grunert in Wills, 2007) ter s tem na njihovo prehrano in zdravje.

Pozornost potrošnikov

Preden lahko potrošniki sprejmejo in razumejo označbo na sprednji strani embalaže, jo morajo najprej sploh opaziti. Ugotovljeno je bilo, da se označbam na sprednji strani embalaže namenja večja pozornost kot označbam na hrbtni strani embalaže (Becker et al., 2015). Število potrošnikov, ki navajajo, da pogledajo označbo na sprednji strani embalaže, je zelo visoko (npr. 60 % v študiji z belgijskimi potrošniki (Möser et al., 2010)), vendar je iz literature dobro znano, da je uporaba označb na podlagi samoporočanja večja od tiste, ki je bila ugotovljena na podlagi opazovalnih študij v trgovinah (Grunert et al., 2010).

Opaznost označb hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže se lahko poveča zaradi nekaterih ključnih značilnosti. Večjo označbo je mogoče hitreje opaziti. Pozornost je prav tako večja, če je na embalaži živila navedenih manj drugih informacij ter če se vrsta označbe in njena lokacija na embalaži ne spreminjata. Barve povečujejo pozornost, kadar je dosežen kontrast med označbo in embalažo. Poleg posebnih značilnosti označbe je videti, da je pozornost, namenjena označbam na sprednji strani embalaže, odvisna tudi od značilnosti potrošnika, kot so starost, stopnja izobrazbe in motivacija za zdravje. Postavitev znakov na prehodih med trgovinskimi policami ali zagotovitev informativnih listov lahko močno poveča pozornost (Skupno raziskovalno središče, 2020).

Sprejetje s strani potrošnikov

Če potrošniki ne sprejmejo označb, čeprav jih opazijo, bo njihovo sporočilo prezrto. Privlačnost in všečnost sta videti kot pomembna vidika sprejemljivosti (Ducrot et al., 2015a).

Potrošniki imajo na splošno raje označbe, ki bolj uporabljajo grafiko in simbole, čim manj pa številčno vsebino, (Campos et al., 2011), zlasti potrošniki z nižjim socialno-ekonomskim statusom (Méjean et al., 2013). Barva je prav tako jasno opredeljena kot pomembna značilnost (Babio et al., 2014). Tudi stopnja usmerjevalnosti sheme za označevanje na sprednji strani embalaže ima svojo vlogo: nekateri potrošniki imajo radi usmerjevalne označbe, saj jim omogočajo hitro odločitev, drugi pa se lahko odzovejo negativno, če je nekaj opredeljeno kot zdravo brez navedbe podrobnih podatkov o hranilni vrednosti (Grunert & Wills, 2007; Hodgkins et al., 2012). Zato nekateri raziskovalci menijo, da bi lahko kot učinkovito obliko uporabili shemo, ki bi združevala usmerjevalne in neusmerjevalne elemente (Hodgkins et al., 2012).

Drug pomemben vidik sprejemljivosti je zaupanje. Študije so pokazale, da potrošniki logotipu, ki ga odobri verodostojna institucija, bolj zaupajo in ga tudi bolje sprejmejo (De la Cruz-Góngora et al., 2017).

V zvezi s sprejemljivostjo shem označevanja na sprednji strani embalaže v literaturi ni jasnega vodilnega koncepta. Različne študije dajejo prednost različnim shemam, morda zaradi posebnih značilnosti proučevanih označb ali kulturnih razlik (Skupno raziskovalno središče, 2020).

V ustrezni literaturi je ugotovljeno, da največja priljubljenost označbe še ne pomeni, da ta označba zagotavlja najboljše objektivno razumevanje in potrošniku pomaga najbolje prepoznati bolj zdravo možnost (Ducrot et al., 2015b; Gregori et al., 2014).

Razumevanje potrošnikov

Iz literature je razvidno, da v testnem okolju večina označb hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže pozitivno vpliva na zmožnost potrošnikov, da prepoznajo bolj zdravo možnost, v primerjavi s stanjem brez označbe (npr. Cecchini in Warin, 2016; Roseman et al., 2018; Hawley et al., 2013). Večina študij navaja, da ocenjevalne sheme, ki uporabljajo barvno označevanje, zlasti barvno označevanje v kombinaciji s stopenjskimi kazalniki v skladu z nedavno mednarodno študijo (Egnell et al., 2018c), potrošnikom različnih starosti, socialno-ekonomskih položajev in kulturnih okolij najbolj pomagajo prepoznavati bolj zdrave proizvode (Skupno raziskovalno središče, 2020; Egnell et al., 2018a; Ducrot et al., 2015a).

Kadar se pri odločanju o zdravih značilnostih živil uporabljajo barvne označbe posameznih hranil, se potrošnikom očitno zdi pomembneje, da se izognejo rdeči označbi, kot pa da izberejo zeleno (Scarborough et al., 2015). Potrošniki z ocenjevalnimi shemami očitno lažje ovrednotijo, kako zdravi so proizvodi, kot pa z reducirnimi shemami (Skupno raziskovalno središče, 2020) in videti je, da so ocenjevalne sheme učinkovitejše od reducirnih označb tudi takrat, ko morajo potrošniki primerjati proizvode, ki jih je težko primerjati (Newman et al., 2018).

Vpliv na nakupovalne navade

Ne glede na obsežne študije in dokaze, da sheme označevanja na sprednji strani embalaže izboljšujejo razumevanje informacij o hranilni vrednosti, so znanstvene študije, ki dejansko preverjajo, ali označbe na sprednji strani embalaže vplivajo na odločitve potrošnikov glede nakupa hrane, veliko redkejše. Večina študij se nanaša na raziskave ali poskuse, pri čemer se upošteva namera nakupa kot odziv na označbe na sprednji strani embalaže, ne pa na dejansko vedenje pri nakupovanju v resničnih razmerah[30].

Študije o nameri nakupa kažejo, da lahko označbe na sprednji strani embalaže izboljšajo hranilno vrednost izbranih živil in nakupovalnih košaric (Skupno raziskovalno središče, 2020). Primerjalne eksperimentalne študije kažejo na sorazmerno učinkovitost različnih označb na nakupovalne navade, vendar le malo teh študij vključuje primerjave med državami, ki bi pokazale učinek kulturnih razlik. Predhodni rezultati mednarodne študije[31] kažejo, da so od petih preizkušenih označb na sprednji strani embalaže[32] Nutri-Score in semaforske označbe v različnih državah dosegle najpogostejše in največje izboljšave pri tem, da so potrošniki pri izbiri živil izbrali bolj zdravo možnost.

Na voljo je le nekaj študij iz resničnega življenja o nakupovalnih navadah in težko je pridobiti dokaze o učinku na dejansko vedenje pri nakupovanju (Skupno raziskovalno središče, 2020). Možen razlog za to je, da na odločitve o nakupu vplivajo številni dejavniki in ne le označbe na sprednji strani embalaže, vključno s ceno (npr. popusti), pričakovano okusnostjo, navadami itd. (npr. Grunert et al., 2010; Boztuğ et al., 2015). Nekatere študije iz resničnega življenja dejansko potrjujejo, da lahko ocenjevalne sheme označevanja na sprednji strani embalaže izboljšajo hranilno vrednost izbranih živil; najbolj obetavne so sheme z barvnim

[30] Na podlagi metaanalize več eksperimentalnih študij in študij iz resničnega življenja je bilo Cecchini & Warin (2016)izračunano, da bi se z označevanjem na sprednji strani embalaže število ljudi, ki se odločijo za bolj zdravo živilo, v povprečju povečalo za približno 18 % (v razponu od 11 % do 29 %, odvisno od sheme).

[31] Mednarodna primerjalna eksperimentalna študija označevanja na sprednji strani embalaže (Front-Of-Pack International Comparative Experimental – FOP-ICE), ki jo je izvedel znanstveni konzorcij iz Univerze Pariz 13 (Francija) in Univerze Curtin (Avstralija). Reprezentativni vzorci, izbrani na nacionalni ravni v Argentini, Avstraliji, Bolgariji, Kanadi, na Danskem, v Franciji, Nemčiji, Mehiki, Singapurju, Španiji, ZDA in Združenem kraljestvu.

[32] Nutri-Score, semaforska označba, Health Star Rating, opozorilni simbol in označba priporočenih vnosov.

označevanjem in/ali barvnim označevanjem v kombinaciji s stopenjskim kazalnikom (Skupno raziskovalno središče, 2020). Več študij tudi kaže, da je lahko učinek shem označevanja na sprednji strani embalaže velik, če je njihova uvedba povezana s kampanjami za ozaveščanje in/ali komunikacijskimi kampanjami (npr. Graham et al., 2017; Julia et al., 2016).

Obstajajo tudi dokazi, da sheme označevanja na sprednji strani embalaže učinkovito podpirajo „motivirane“, tj. zdravstveno ozaveščene potrošnike (npr. Finkelstein et al., 2018, Ni Mhurchu et al., 2018). Vrsta sheme označevanja lahko vpliva na učinek na nakupovalne navade glede na vrsto potrošnika: ocenjevalne označbe so videti učinkovitejše pri hedonistično motiviranih potrošnikih, reducirne sheme pa so morda učinkovitejše pri zdravstveno motiviranih potrošnikih (Hamlin, 2015; Sanjari et al., 2017).

Na učinkovitost označb na sprednji strani embalaže očitno vpliva tudi kategorija živil (Ni Mhurchu et al., 2018; Nikolova in Inman, 2014). Manj verjetno je na primer, da potrošniki preberejo označbe na „nezdravih“ živilih, ker si pri nakupu takih živil želijo nekaj privoščiti in se zato izogibajo informacijam, ki jih od tega odvračajo (Talati et al., 2016). Sheme označevanja na sprednji strani embalaže lahko imajo tudi nenamerne učinke na nakupe. V nekaterih študijah je bila ugotovljena sprememba nakupovalnih navad zaradi prisotnosti označbe na sprednji strani embalaže, pri čemer sprememba ni bila povezana s tem, kaj je bilo glede zdrave značilnosti živila navedeno v shemi (Sacks et al., 2009; Hamlin, 2015; Hamlin in McNeill, 2016).

Vpliv na prehrano in zdravje

Če bi želeli neposredno izmeriti, ali sheme označevanja na sprednji strani embalaže izboljšujejo prehrano in zdravje potrošnikov v resničnem življenju, bi bilo treba dolgoročno proučevati njihove vsakodnevne odločitve glede prehranjevanja in oceniti učinek, ki ga imajo navedene sheme na zdravje, v okviru naključnega nadzorovanega preskušanja v več letih. Ker je težko izvajati take študije in dokazati vzročnost, ni na voljo dovolj empiričnih dokazov, da bi lahko sklepali o vplivu uporabe označb na sprednji strani embalaže na zdravo prehranjevanje in zdravje (Cecchini in Warin, 2016; Hersey et al., 2013; Crocket et al., 2018).

Namesto tega raziskovalci uporabljajo modelne pristope, da učinke na nakupovalne navade ekstrapolirajo na splošno prehrano in zdravstvene rezultate, povezane s prehrano (Skupno raziskovalno središče, 2020). Modelni scenariji, pri katerih se običajno zaužita živila zamenjajo z bolj zdravimi možnostmi, kot so opredeljene z ocenjevalnimi označbami na sprednji strani embalaže (na podlagi modelov za profiliranje hranil), kažejo na potencialno zmanjšanje vnosa kalorij in hranil, pomembnih za javno zdravje (npr. Amcoff et al., 2015; Roodenburg et al., 2013; Cecchini & Warin, 2016).

Nekatere študije, ki obravnavajo povezave med kakovostjo prehrane (prostovoljcev) in boleznimi, povezanimi s prehrano, nakazujejo, da je kakovost prehrane, ocenjena na podlagi prehranskega indeksa, ki je osnova za shemo Nutri-Score, povezana z manjšim tveganjem za srčno-žilne bolezni (Adriouch et al., 2016 in 2017), raka (Deschasaux et al., 2018) in prekomerno telesno težo (Julia et al., 2015). V drugi študiji, v katero je bilo zajetih pet različnih označb hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže, je bilo ugotovljeno, da lahko te označbe pripomorejo k zmanjšanju smrtnosti zaradi nenalezljivih bolezni, povezanih s prehrano, pri čemer so bili učinki odvisni od vrste preizkušene označbe, najučinkovitejša pa je bila Nutri-Score (Egnell et al., 2019).

Literatura opozarja tudi na nekatere morebitne nenamerne učinke označevanja na prehrano. Na primer, zaradi dojemanja živila kot zdravega bi se lahko njegov vnos povečal zaradi manjšega občutka krivde (Chandon in Wansink, 2007), do uživanja neustrezno velikih porcij

pa bi lahko prišlo tudi, če z označbo na sprednji strani embalaže ne bi jasno sporočili, da so zdrave značilnosti živila omejene (Egnell et al., 2018b).

Drugi učinki na potrošnika

Študije so pokazale, da lahko sheme označevanja na sprednji strani embalaže povečajo pripravljenost potrošnikov, da plačajo več za bolj zdrave proizvode (Skupno raziskovalno središče, 2020). Po mnenju avtorjev Crosetto et al. (2018) lahko prehranske izboljšave nakupovalne košarice pri nakupu označenih bolj zdravih proizvodov pomenijo ekonomski strošek, vendar je videti, da so bila gospodinjstva z nizkimi prihodki najmanj prizadeta v smislu stroškov prehranskih izboljšav nakupovalne košarice.

Zmeda potrošnikov in izguba zaupanja sta še en vidik, ki ga je treba upoštevati. Pregled literature kaže, da zmeda potrošnikov v zvezi s shemami označevanja pomeni veliko oviro za njihovo sprejetje in učinkovito uporabo (Cowburn in Stockley, 2005; Grunert in Wills, 2007). Zmeda potrošnikov bi se lahko povečala, ker na trgu sočasno obstaja več različnih oblik označb na sprednji strani embalaže (Harbaugh et al., 2011; Draper et al., 2013; Malam et al., 2009). Zmeda se lahko pojavi tudi zato, ker v okviru prostovoljnih shem označbe na sprednji strani niso obvezne za vse embalaže, zaradi česar se lahko potrošniki preusmerijo na proizvode, ki so enako ali potencialno manj zdravi kot proizvodi brez označb (Talati et al., 2016). Raziskave prav tako kažejo, da potrošniki izgubijo zaupanje in začenjajo dvomiti v označbo, če je „nezdrav“ proizvod z označbo na sprednji strani embalaže predstavljen kot razmeroma hranljiv (Harbaugh et al., 2011).

7. VPLIV NA NOSILCE ŽIVILSKE DEJAVNOSTI IN NOTRANJI TRG

Sheme za označevanje na sprednji strani embalaže lahko na različne načine vplivajo na proizvajalce živil in dobavitelje živil na splošno. Uvedba označb na sprednji strani embalaže je lahko spodbuda za podjetja, da spremenijo sestavo obstoječih proizvodov in razvijajo nove proizvode, da bi pridobila (bolj) ugodno oceno v okviru take sheme označevanja. Za dobavitelje živil pa so pomembna tudi druga vprašanja, povezana s temi označbami, kot so morebitne ovire za prosti pretok živil na notranjem trgu.

Vpliv na vedenje na strani ponudbe, vključno s spremembo sestave proizvodov in inovacijami

Če sheme označevanja na sprednji strani embalaže lahko vplivajo na odločitve potrošnikov, imajo proizvajalci spodbudo, da prehransko sestavo svojih proizvodov prilagodijo zahtevam, ki so potrebne za pridobitev (bolj) ugodne ocene. Obstajajo nekateri dokazi, da označbe na sprednji strani embalaže dejansko vplivajo na sestavo proizvodov. Tako naj bi na primer sprejetje logotipa Healthy Choice (zdrava izbira) na Nizozemskem (Vyth et al., 2010), simbola Health Check Program[33] (program preverjanja zdravja) v Kanadi (Dummer et al., 2012) in sheme Health Star Rating (ocenjevanje z zvezdicami zdravja) na Novi Zelandiji (Ni Mhurchu et al., 2017) privedlo do izboljšanja profilov hranil živil na trgu. Vendar ti dokazi o spremembi sestave živil/inovacijah večinoma temeljijo na podatkih, pridobljenih na podlagi samoporočanja. Znanstvenih študij o vplivu označb na sprednji strani embalaže na razvoj bolj zdravih proizvodov je zelo malo, na voljo pa je nekaj dokazov o vlogi, ki jo lahko imajo prostovoljne označbe na sprednji strani embalaže pri vzpostavljanju trga z bolj zdravimi proizvodi (npr. študija Liu et al. (2015) o žitnih kosmičih za neposredno uživanje). V zvezi z odzivom proizvajalcev na sheme označevanja na sprednji strani embalaže je bilo opredeljeno potencialno tveganje, da bi se sestava spremenila le v zvezi s hranili, ki so vključena v tako

[33] Zaključen leta 2014.

shemo (Vyth et al., 2010; Carter et al., 2013). Pozornost bi bilo treba nameniti tudi morebitnim nadomestnim sestavinam, tako da bi lahko vsaka dosežena sprememba sestave pomenila resnično korist za javno zdravje[34].

Sprememba sestave lahko vpliva na okus in druge značilnosti proizvodov, zaradi česar se lahko zmanjša povpraševanje in tako zmanjšajo morebitne koristi, ki jih imajo podjetja zaradi boljših ocen v okviru shem označevanja na sprednji strani embalaže. Proizvajalci bodo torej strateško ocenili koristi razlikovanja med proizvodi na podlagi hranil, ko bodo spreminjali sestavo živil ali uvedli inovacije na področju živil (Van Camp et al., 2012).

Če se proizvajalci odločijo, da ne bodo spreminjali sestave svojih proizvodov, ali če tega ne morejo narediti zaradi posebne sestave proizvodov ali standardov[35], lahko še vedno uporabljajo prostovoljne označbe na sprednji strani embalaže, na primer zaradi preglednosti. To strategijo lahko izberejo tudi trgovci na drobno (Machleit in Mantel, 2001), da bi pozitivno vplivali na mnenje potrošnikov o tem, koliko pozornosti namenjajo zdravju potrošnikov (Newman et al., 2014). Označevanje na sprednji strani embalaže bi lahko trgovcem na drobno tudi omogočilo, da še bolj razlikujejo med proizvodi zasebnih blagovnih znamk (ki se prodajajo pod trgovskim imenom prodajalca na drobno) in proizvodi nacionalnih blagovnih znamk. Kot je razvidno iz študije, ki so jo izvedli avtorji Van Camp et al. (2012) v Združenem kraljestvu, so se za proizvode zasebnih blagovnih znamk najpogosteje uporabljale označbe na sprednji strani embalaže.

Vpliv na MSP

Morebitne provizije in/ali postopki certificiranja so lahko znatne ovire pri uporabi označb na sprednji strani embalaže, zlasti za MSP. Zato so nekatere sheme posebej zasnovane tako, da jih MSP lažje uporabljajo (so brezplačne, brez certificiranja, zagotavljajo podatke, ki omogočajo izračun ocene ...). MSP težje spremenijo sestavo svojih proizvodov kot večja podjetja, saj imajo manj finančnih in/ali človeških virov, vendar je treba opozoriti, da je stalno izboljševanje proizvodov le delno povezano z označbami na sprednji strani embalaže oziroma njihovim vplivom. V zvezi s pozitivnimi logotipi (npr. ključavnico, logotipi o zdravi izbiri) manjši proizvajalci navajajo, da cenijo vpliv, ki ga lahko ima dobro znan logotip na njihove manj znane blagovne znamke ter na izboljšanje podobe njihovih proizvodov z vidika kakovosti in zdravja[36].

Vpliv na notranji trg

Uredba o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom kot eno od zahtev za sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki so jih razvile države članice ali nosilci živilske dejavnosti v skladu s členom 35, določa, da njihova uporaba ne ovira[37] prostega pretoka blaga

[34] Transfatty acids in Europe: where do we stand? (Transmaščobne kisline v Evropi: kakšno je stanje?), poročilo JRC o znanosti in politiki, 2014.

[35] To lahko na primer velja za nekatere kmetijske proizvode ali živila, ki jim je bila dodeljena „geografska označba“ v skladu s pravom Evropske unije (geografska označba vključuje zaščiteno geografsko označbo (ZGO) in zaščiteno označbo porekla (ZOP), tj. dve shemi kakovosti, ki varujeta ime proizvoda, ki prihaja iz določene regije in je izdelan po določenem postopku proizvodnje, določenem v specifikacijah proizvoda).

[36] Študije primerov o logotipu ključavnice, programu Choices, shemi Združenega kraljestva za označevanje na sprednji strani embalaže in shemi Nutri-Score, ki jih je v okviru ocene Uredbe (ES) št. 1924/2006 izvedel zunanji izvajalec.

[37] V skladu z ustaljeno sodno prakso je treba „oviro“ razumeti kot tista pravila trgovanja, ki so jih sprejele države članice in lahko neposredno ali posredno, dejansko ali potencialno ovirajo trgovino znotraj EU.

na notranjem trgu EU. Isto načelo se uporablja za sheme označevanja na sprednji strani embalaže, za katere veljajo druge regulativne določbe (glej oddelek 3.2)[38].

Nekateri proizvajalci živil trdijo, da bi lahko sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki jih priporočajo nekatere države članice, vplivale na prodajo nekaterih proizvodov, uvoženih iz drugih držav članic, ali da bi nekatere sheme, čeprav prostovoljne, lahko dejansko postale obvezne zaradi pritiska na proizvajalce živil, da uporabijo priporočeno označbo. Gospodarski subjekti so leta 2013 v zvezi s tem vložili uradne pritožbe zoper semaforsko shemo Združenega kraljestva. Evropska komisija doslej še ni prejela nobenih drugih pritožb ali podatkov v zvezi z morebitnim vplivom navedenih shem na notranji trg.

Dejstvo, da država članica tako shemo priporoča, bi lahko pri potrošnikih vzbudilo pričakovanja, da bi morala biti živila, ki se tržijo v tej državi, vključno z živili iz drugih držav, označena v skladu z uradno shemo. To bi lahko pomenilo, da povprečni potrošnik daje prednost proizvodom, označenim v skladu z uradno shemo, v primerjavi s proizvodi, ki niso označeni ali so označeni z drugimi obstoječimi označbami, kar bi lahko povzročilo pritisk na nosilce živilske dejavnosti v EU, da vse proizvode, ki se tržijo na nacionalnem trgu, označijo v skladu z uradno shemo, ki jo priporoča država članica.

Kolikor je mogoče ugotoviti, se v literaturi ne omenjata vpliv označb na sprednji strani embalaže, uvedenih na trgu EU, na trgovino med državami članicami in/ali vpliv na prodajo uvoženih proizvodov. Študije o vplivu uvedbe označb na sprednji strani embalaže na odločitve o nakupu se bolj kot na posledice za prodajo posameznih (uvoženih) proizvodov osredotočajo na vpliv na hranilno vrednost kupljenih živil.

Poleg tega je lahko morebitni vpliv posledica dejstva, da različne države članice priporočajo različne sheme označevanja na sprednji strani embalaže, kar lahko povzroči dodatne stroške označevanja za nosilce živilske dejavnosti, če želijo uporabiti priporočeno označbo in morajo spremeniti embalažo glede na zadevni nacionalni trg.

Glede na razpoložljive informacije in študije ter ob upoštevanju težav pri zbiranju podatkov o kakršnem koli dolgoročnem vplivu novejših shem so dosedanji dokazi, ali lahko priporočila držav članic v zvezi z uporabo posamezne sheme označevanja na sprednji strani embalaže ovirajo prosti pretok živil ali ne, omejeni in neprepričljivi.

8. STALIŠČA IN VIDIKI

1.7. Svet, Evropski parlament in Odbor regij

Svet v sklepih[39], sprejetih 6. junija 2017, poziva države članice in Komisijo, naj spodbujajo prostovoljno označevanje živil v skladu z načeli iz uredbe št. 1169/2011, zlasti člena 35(1), da bi vse potrošnike, predvsem tiste iz nižjih socialno-ekonomskih skupin, podprli pri izbiri zdravih možnosti, ter spodbujajo kampanje obveščanja in izobraževanja, ki potrošnikom omogočajo boljše razumevanje informacij o živilih, tudi označb hranilne vrednosti. V sklepih[40], sprejetih 22. junija 2018, pa poziva Komisijo, naj tudi v prihodnje daje prednost javnemu zdravju, zlasti z obravnavanjem vprašanj s čezmejnim učinkom, kot je med drugim označevanje živil, pri čemer je končni cilj izboljšanje rezultatov na področju zdravja v EU.

[38] Člena 34 in 35 Pogodbe o delovanju Evropske unije določata, da so nacionalni ukrepi, ki lahko ovirajo trgovino znotraj EU, prepovedani.

[39] Sklepi Sveta kot prispevek k preprečevanju naraščanja prekomerne teže in debelosti pri otrocih (2017) (UL C 205, 29.6.2017, str. 46–52).

[40] Sklepi Sveta o zdravi prehrani za otroke: zdrava prihodnost Evrope (2018) (UL C 232, 3.7.2018, str. 1–8).

Od sprejetja uredbe o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom ni bila sprejeta posebna resolucija Evropskega parlamenta na temo označevanja na sprednji strani embalaže.

Evropski odbor regij v mnenju[41], sprejetem 4. julija 2018, „poziva Evropsko komisijo, naj po proučitvi obstoječih sistemov označevanja živil predlaga obvezen enotni evropski sistem barvnega označevanja, ki bi temeljilo na 100-gramskih enotah in bilo po vsej EU prikazano na sprednji strani embalaže živil. Potrošniki bi s tem dobili jasne informacije o vsebnosti sladkorja, soli in maščob, spodbujale pa bi se tudi bolj zdrave prehranjevalne navade“.

1.8. Strokovnjaki iz pristojnih nacionalnih organov držav članic EU

V pripravljalni fazi tega poročila so bili v letu 2018 organizirani skupni sestanki med strokovnjaki držav članic iz pristojnih nacionalnih organov, deležniki in Komisijo, da bi izmenjali informacije o zadevah, ki jih zajema poročilo, ter zbrali podatke/informacije[42].

Strokovnjaki iz nekaterih pristojnih nacionalnih organov EU so dali prednost reducirnim shemam označevanja na sprednji strani embalaže, ki zagotavljajo informacije o posameznih hranilih na podlagi velikosti porcij in ne ocenjujejo živil, ter izrazili zaskrbljenost, da bi lahko v okviru ocenjevalnih shem označevanja na sprednji strani embalaže nekateri tradicionalni proizvodi in regionalne specialitete (npr. siri, jedilna olja, mesni proizvodi) dobili označbe, ki potrošnike odvračajo od nakupa. Strokovnjaki iz številnih pristojnih nacionalnih organov EU, vključno z državami, v katerih se ocenjevalne označbe že uporabljajo, so dali prednost ocenjevalnim shemam, pri čemer so trdili, da take sheme potrošnikom pomagajo pri izbiri zdravih živil. Strokovnjaki iz preostalih nacionalnih pristojnih organov niso dali posebne prednosti reducirnim ali ocenjevalnim shemam označevanja na sprednji strani embalaže.

Strokovnjaki iz številnih pristojnih nacionalnih organov EU so izrecno podprli uskladitev označevanja hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže v celotni EU in poudarili, da veliko število shem v EU povzroča zmedo pri potrošnikih in lahko privede do razdrobljenosti trga. Na splošno se je večina strokovnjakov iz držav članic strinjala, da bi morala morebitna shema temeljiti na obsežnih znanstvenih raziskavah s predloženimi dokazi o objektivnem razumevanju sheme s strani potrošnika, pri čemer je treba upoštevati različne socialno-ekonomske skupine.

Leta 2014 so se predstavniki vlad EU na ravni EU dogovorili o prostovoljnem akcijskem načrtu EU za preprečevanje debelosti v otroštvu za obdobje 2014–2020[43], ki se nanaša na razvoj prostovoljnih shem označevanja živil, ki so potrošnikom razumljive.

1.9. Deležniki

Predstavniki potrošnikov in združenja za javno zdravje menijo, da lahko ima označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže ključno vlogo pri tem, da potrošniki sprejemajo bolj informirane odločitve in izberejo bolj zdrava živila. Med pogajanji o uredbi o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom so podprli uvedbo usklajene obvezne sheme EU za označevanje na sprednji strani embalaže. Še vedno se zavzemajo za skupni pristop k označevanju hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže in podpirajo zlasti barvno

[41] Mnenje Evropskega odbora regij o lokalnih in regionalnih spodbudah za zdravo in trajnostno prehrano (2018), UL C 387, 25.10.2018, str. 21–26.

[42] Povzetki sestankov dne 23. aprila, 22. junija in 22. oktobra 2018 so na voljo na: https://ec.europa.eu/food/expert-groups/ag-ap/adv-grp_fchaph/wg_2018_en.

[43] Akcijski načrt EU za preprečevanje debelosti v otroštvu za obdobje 2014–2020. Bruselj: Evropska komisija, posodobljeno julija 2014. Na voljo na: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/nutrition_physical_activity/docs/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_en.pdf.

označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže[44]; predstavniki potrošnikov zlasti podpirajo Nutri-Score[45]. Združenja dietetikov imajo podobno stališče o shemah barvnih označb in se zavzemajo za en sam zanesljiv sistem označevanja za celotno EU[46].

Leta 2008 je evropska industrija hrane in pijače v okviru pogajanj o uredbi o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom podprla prostovoljne informacije na sprednji strani embalaže in shemo dnevnih orientacijskih vrednosti (zdaj priporočeni vnosi). Številni sektorji so nasprotovali zlasti semaforski shemi označb na sprednji strani embalaže, pri čemer so poudarili, da bi takšna shema lahko zmedla potrošnike o pomenu barv in da je preveč ocenjevalna[47]. Danes nekateri sektorji iz istih razlogov še vedno nasprotujejo shemam barvnih označb, zlasti posamezni sektorji, ki se ukvarjajo z živili, katerih sestavo je mogoče le malo (če sploh) spremeniti (npr. mesni izdelki), da bi se izognili neugodni označbi. Nekatera druga podjetja za hrano in pijačo so spremenila svoje stališče glede shem barvnih označb in jih zdaj uporabljajo (označbe posameznih hranil ali zbirne označbe). Tudi več trgovcev na drobno po vsej EU zdaj uporablja različne sheme označevanja na sprednji strani embalaže, vključno s shemami barvnih označb.

Kmetje v EU in njihove zadruge menijo, da zagotavljanje podatkov o hranilni vrednosti potrošnikom omogoča, da se začnejo prehranjevati bolj zdravo in uravnoteženo. Vendar nasprotujejo shemam barvnih označb, ki se osredotočajo le na negativna hranila, saj menijo, da se tako ne bi upošteval celoten prehranski prispevek kmetijskih proizvodov, ki so bogati z osnovnimi hranili[48]. Skrbi jih, da bi s takimi shemami negativno izpostavili nekatere kmetijske proizvode, ki jih zaradi njihove sestave ali tradicionalnih značilnosti ni mogoče enostavno spremeniti.

Številni deležniki podpirajo usklajen pristop k označevanju hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže v EU in večina deležnikov se strinja, da bi morala biti vsaka shema označevanja na sprednji strani embalaže znanstveno utemeljena in podprta z dokazi.

8. maja 2019 je bila registrirana evropska državljanska pobuda[49] PRO-NUTRISCORE, ki poziva Komisijo, „naj uvede poenostavljeno označevanje na živilih (‚Nutriscore')"[50].

1.10. Mednarodne organizacije

Poročilo Komisije o preprečevanju debelosti pri otrocih v okviru Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) iz marca 2016[51] priporoča pojasnjevalno označevanje na sprednji strani embalaže, ki ga je treba podpirati z javnim izobraževanjem. V svojem načrtu izvajanja za leto 2017 nadalje priporoča, naj se sprejme ali po potrebi razvije obvezen sistem pojasnjevalnega označevanja na sprednji strani embalaže, ki bo temeljil na najboljših razpoložljivih dokazih in s katerim bodo opredeljene zdrave značilnosti hrane in pijače.

---

[44] https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2017-141_the_time_is_ripe_for_simplified_front-of-pack_labelling_statement.pdf

[45] in http://www.beuc.eu/publications/new-european-commission-%E2%80%93-what-consumers-expect-over-next-five-years/html.

[46] Informacije je 14. junija 2018 predložila Evropska zveza združenj dietetikov (EFAD).

[47] Povzetek rezultatov za posvetovalni dokument z naslovom Labelling: competitiveness, consumer information and better regulation for the EU (Označevanje: konkurenčnost, obveščanje potrošnikov in boljše pravno urejanje za EU), Evropska komisija, december 2006 (https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/labelling-nutrition_better-reg_cons-summary.pdf).

[48] Informacije je 6. julija 2018 predložilo Združenje evropskih kmetov in evropskih kmetijskih zadrug (Copa-Cogeca).

[49] https://europa.eu/citizens-initiative/home_sl.

[50] Aprila 2020 je bila pobuda umaknjena.

[51] http://www.who.int/end-childhood-obesity/en.

Maja 2019 je SZO objavila osnutek Vodilnih načel in okvirnega priročnika za označevanje na sprednji strani embalaže za spodbujanje zdrave prehrane[52].

Urad SZO za Evropo v akcijskem načrtu glede hrane in prehranjevanja za obdobje 2015–2020 države poziva, naj razširijo potrošnikom prijazno označevanje z vzpostavitvijo enostavno razumljivih ali pojasnjevalnih označb na sprednji strani embalaže, na podlagi katerih potrošniki lažje opredelijo bolj zdrave možnosti. V poročilu iz oktobra 2018 nadalje poudarja, da so sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki zajemajo ocene nezdravih značilnosti proizvodov in lahko poudarjajo tudi izbire, ki so „boljše za vas“, očitno učinkovitejše ter da so pobude v okviru javnega izobraževanja pomembne za izboljšanje ozaveščenosti in razumevanja[53].

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) v posodobljenih informacijah o debelosti[54] iz leta 2017 poudarja, da lahko označevanje na sprednji strani embalaže pomaga ljudem pri izbiranju bolj zdravih živil in lahko spodbudi proizvajalce živil, da spremenijo sestavo živil.

9. SKLEPNE UGOTOVITVE

Namen označevanja hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže je potrošnikom pomagati pri izbiranju živil z zagotavljanjem informacij o hranilni vrednosti na prvi pogled, pri čemer se tako označevanje vse bolj obravnava kot orodje v podporo strategijam za preprečevanje nenalezljivih bolezni, povezanih s prehrano.

V skladu z veljavnimi predpisi EU je navedba informacij o hranilni vrednosti na sprednji strani embalaže možna na prostovoljni osnovi v skladu s pravom Unije. Javne ustanove, nevladne organizacije na področju zdravja in/ali zasebni sektor so razvili **različne sheme označevanja na sprednji strani embalaže**. **Večina obstoječih shem je ocenjevalnih (pojasnjevalnih)** in ne glede na to, ali gre za označbe posameznih hranil ali zbirne kazalnike, **temelji na modelih za profiliranje hranil**.

Študije, obravnavane pri pripravi tega poročila, **potrjujejo, da bi lahko sheme označevanja na sprednji strani embalaže potrošnikom pomagale pri zdravstveno ozaveščeni izbiri živil**. Večina potrošnikov navaja, da se jim označbe na sprednji strani embalaže zdijo koristne in da si jih med nakupom ogledajo, čeprav je delež potrošnikov, ki to dejansko naredijo, nižji. Študije kažejo, da večina označb na sprednji strani embalaže pozitivno vpliva na zmožnost potrošnikov, da prepoznajo bolj zdravo možnost, v primerjavi z embalažami brez označbe, in da je potrošnikovo **razumevanje** takih označb večje, kadar označba vključuje barvne kode in zlasti kadar so barve kombinirane z zbirnim kazalnikom.

Eksperimentalne študije, ki proučujejo namere potrošnikov za nakup, v zvezi z vplivom na **nakupovalne navade** kažejo, da lahko označbe na sprednji strani embalaže, zlasti barvne označbe, izboljšajo zdrave značilnosti nakupovalnih košaric potrošnikov. Dokaze iz študij resničnega življenja (v trgovinah) o učinku na dejansko vedenje pri nakupovanju je težko pridobiti, saj na odločitve o nakupu v realnem času vplivajo številni dejavniki. Nekatere

[52] https://www.who.int/nutrition/publications/policies/guidingprinciples-labelling-promoting-healthydiet/en/.

[53] What is the evidence on the policy specifications, development processes and effectiveness of existing front-of-pack food labelling policies in the WHO European Region? (Kakšni so dokazi o značilnostih politike, razvojnih procesih in učinkovitosti obstoječih politik na področju označevanja živil na sprednji strani embalaže v evropski regiji SZO?) København: Regionalni urad SZO za Evropo; Kelly B., Jewell J., 2018 (Health Evidence Network (HEN), zbirno poročilo 61).

[54] www.oecd.org/health/obesity-update.htm.

študije potrjujejo, da lahko ocenjevalne sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki uporabljajo barvne kode in/ali barvne kode v kombinaciji s stopenjskim kazalnikom, izboljšajo hranilno vrednost izbranih živil v resničnem življenju. Več drugih študij tudi kaže, da je lahko učinek shem označevanja na sprednji strani embalaže velik, če je njihova uvedba povezana s kampanjami za ozaveščanje in/ali komunikacijskimi kampanjami.

V zvezi z morebitnim vplivom označb na sprednji strani embalaže na **prehrano in zdravje** potrošnikov je na voljo premalo empiričnih dokazov za oblikovanje sklepnih ugotovitev, vendar modelne študije kažejo na pozitiven učinek, zlasti v primeru ocenjevalnih označb.

Kar zadeva morebitni vpliv shem označevanja na sprednji strani embalaže na spremembo sestave živil, nekaj študij, ki večinoma temeljijo na samoporočanju, navaja **spremembo sestave** živil, ki naj bi bila povezana z ocenjevalnimi označbami na sprednji strani embalaže, pri čemer je treba opozoriti, da nekaterih kmetijskih proizvodov ni mogoče enostavno spremeniti zaradi njihove sestave ali tradicionalnih značilnosti.

V zvezi z morebitnim vplivom na **notranji trg** so dokazi, pridobljeni na podlagi dosedanjih izkušenj, in sicer, ali bi posamezne sheme označevanja na sprednji strani embalaže, ki jih priporočajo države članice ali jih prostovoljno izvajajo nosilci živilske dejavnosti, lahko ovirale prosti pretok proizvodov na trgu EU ali ne, v tej fazi omejeni in neprepričljivi. Če država članica priporoča neko shemo označevanja na sprednji strani embalaže, se lahko zgodi, da povprečni potrošnik da prednost proizvodom, označenim v skladu z uradno shemo, kar bi lahko povzročilo pritisk na nosilce živilske dejavnosti v EU, da vse proizvode, ki se tržijo na nacionalnem trgu označijo v skladu z uradno promovirano shemo. Uporaba različnih shem označevanja na sprednji strani embalaže na notranjem trgu bi lahko povzročila stroške za podjetja ter zmedo in pomanjkanje zaupanja med potrošniki.

Stališča o shemah označevanja na sprednji strani embalaže in o tem, kako naj se urejajo (ali ne), se razlikujejo med državami članicami in skupinami deležnikov, pri čemer strokovnjaki iz številnih držav članic, potrošniške organizacije, nevladne organizacije na področju zdravja in nekateri industrijski sektorji podpirajo sheme, ki ocenjujejo hranilno vrednost proizvodov, strokovnjaki iz manjšega števila držav članic in del industrije pa se zavzema za reducirne (nepojasnjevalne) sheme. Strokovnjaki iz številnih držav članic EU in deležniki podpirajo skupen usklajen pristop, pri čemer trdijo, da lahko soobstoj več različnih shem označevanja na sprednji strani embalaže na trgu EU povzroči razdrobljenost trga in zmedo med potrošniki.

V tem poročilu so predstavljena ključna vprašanja, ki jih je treba obravnavati v zvezi z označevanjem hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže. Eno od vprašanj se nanaša na modele za profiliranje hranil, na katerih temelji večina takih shem. Koncept profilov hranil se uporablja tudi v pravu EU, ki se nanaša na uporabo prehranskih in zdravstvenih trditev na živilih. V delovnem dokumentu služb Komisije o oceni uredbe o trditvah[55] je bilo ugotovljeno, da je posebni cilj, ki se ga skuša doseči z določitvijo profilov hranil, še vedno ustrezen in nujen, da se zavarujejo potrošniki, in sicer z omejitvijo uporabe trditev na živilih z visoko vsebnostjo maščob, sladkorja in soli v skladu z zakonodajo.

Glede na **tesno povezavo med profiliranjem hranil in označevanjem hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže** so ob skupni obravnavi obeh tem možne sinergije.

Komisija v evropskem zelenem dogovoru[56], sprejetem 11. decembra 2019, napoveduje, da bo s **strategijo „od vil do vilic“**[57] uvedla ukrepe, ki bodo potrošnikom pomagali pri izbiri zdrave

[55] SWD(2020) 95.
[56] https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl.

in trajnostne prehrane. Komisija bo zlasti preučila nove načine za boljšo informiranost potrošnikov o hranilni vrednosti živil.

Glede na to politično prednostno nalogo, zgoraj navedeno in možnost, da sheme označevanja na sprednji strani embalaže potrošnikom pomagajo pri zdravstveno ozaveščeni izbiri živil, se zdi primerno uvesti usklajeno obvezno označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže na ravni EU. Komisija bo pravočasno pripravila zakonodajni predlog v skladu s cilji strategije „od vil do vilic“ in z načeli za boljše pravno urejanje.

[57] COM(2020) 381.

VIRI

Adriouch, S., Julia, C., Kesse-Guyot, E., Méjean, C., Ducrot, P., Péneau, S., … Fezeu, L. K. L. K. (2016). Prospective association between a dietary quality index based on a nutrient profiling system and cardiovascular disease risk. European Journal of Preventive Cardiology, 23(15), 1669–1676.

Adriouch, S., Julia, C., Kesse-Guyot, E., Ducrot, P., Péneau, S., Méjean, C., … Fezeu, L. K. K. (2017). Association between a dietary quality index based on the food standard agency nutrient profiling system and cardiovascular disease risk among French adults. International Journal of Cardiology, 234, 22–27.

Amcoff et al. (2015) Livsmedelsverket 2015a Choosing foods with the Keyhole logo– effect on nutrient intake Amcoff, E., Konde, Å. B., Jansson, A., & Sanner Färnstrand, J. (2015). Byta till Nyckelhålet - så påverkar det näringsintaget. Uppsala. Na voljo na http://www.livsmedelsverket.se/globalassets/rapporter/2015/nyckelhalets-effekt-pa-naringsintaget-2015.pdf.

Babio, N., Vicent, P., López, L., Benito, A., Basulto, J., Salas-Salvadó, J., … Salas-Salvado, J. (2014). Adolescents' ability to select healthy food using two different front-of-pack food labels: a cross-over study. Public Health Nutrition, 17(6), 1403–1409.

Becker et al. (2015). Front of pack labels enhance attention to nutrition information in novel and commercial brands. Food Policy, 56, 76–86

Campos, S., J. Doxey in D. Hammond, Nutrition labels on pre-packaged foods: a systematic review. Public Health Nutr, 2011. 14(8): str. 1496–506.

Carter, O. B. J., Mills, B. W., Lloyd, E. in Phan, T. (2013). An independent audit of the Australian food industry's voluntary front-of-pack nutrition labelling scheme for energy-dense nutrition-poor foods. European Journal of Clinical Nutrition, 67(1), 31–35.

Cecchini, M. in Warin, L. (2016). Impact of food labelling systems on food choices and eating behaviours: A systematic review and meta-analysis of randomized studies. Obesity Reviews, 17(3), 201-210

Chandon, P. in Wansink, B. (2007). The Biasing Health Halos of Fast-Food Restaurant Health Claims: Lower Calorie Estimates and Higher Side-Dish Consumption Intentions. Journal of Consumer Research, 34(3), 301-314.

Cowburn, G. in Stockley, L. (2005). Consumer understanding and use of nutrition labelling: a systematic review. Public Health Nutrition, 8(1), 21-28.

Crosetto, P., Lacroix, A. M., Muller, L., Ruffieux, B. (2018). Nutritional and economic impact of 5 alternative front-of-pack nutritional labels: experimental evidence. Working Paper GAEL, 11. str. 40.

De la Cruz-Góngora, V., Torres, P., Contreras-Manzano, A., Jáuregui de la Mota, A., Mundo-Rosas, V., Villalpando, S., … Rodriguez-Oliveros, G. (2017). Understanding and acceptability by Hispanic consumers of four front-of-pack food labels. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 14(1).

Deschasaux, M., Huybrechts, I., Murphy, N., Julia, C., Hercberg, S., Srour, B., … Touvier, M. (2018). Nutritional quality of food as represented by the FSAm-NPS nutrient profiling system underlying the Nutri-Score label and cancer risk in Europe: Results from the EPIC prospective cohort study. PLoS Med, 15(9), e1002651.

Draper, A. K. K., Adamson, A. J. J., Clegg, S., Malam, S., Rigg, M. in Duncan, S. (2013). Front-of-pack nutrition labelling: are multiple formats a problem for consumers? European Journal of Public Health, 23(3), 517–521.

Ducrot, P., Méjean, C., Julia, C., Kesse-Guyot, E., Touvier, M., Fezeu, L., … Peneau, S. (2015a). Effectiveness of Front-Of-Pack Nutrition Labels in French Adults: Results from the NutriNet-Sante Cohort Study. Plos One, 10(10). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0140898.

Ducrot, P., Méjean, C., Julia, C., Kesse-Guyot, E., Touvier, M., Fezeu, L. K. K., … Péneau, S. (2015b). Objective Understanding of Front-of-Package Nutrition Labels among Nutritionally At-Risk Individuals. Nutrients, 7(8), 7106–7125.

Dummer, J. (2012). Sodium reduction in Canadian food products with the health check program. Canadian Journal of Dietetic Practice {&} Research, 73(1), e227-232.

Egnell, M., Ducrot, P., Touvier, M., Allès, B., Hercberg, S., Kesse-Guyot, E. in Julia, C. (2018a). Objective understanding of Nutri-Score Front-Of-Package nutrition label according to individual characteristics of subjects: Comparisons with other format labels. PLOS ONE, 13(8), 1–16.

Egnell, M., Kesse-Guyot, E., Galan, P., Touvier, M., Rayner, M., Jewell, J., … Julia, C. (2018b). Impact of front-of-pack nutrition labels on portion size selection: an experimental study. Nutrients, 10(9), 1268.

Egnell, M., Talati, Z., Hercberg, S., Pettigrew, S. in Julia, C. (2018c). Objective Understanding of front-of-package nutrition labels: An international comparative experimental study across 12 countries. Nutrients, 10(10), 1542.

Egnell, M., Crosetto, P., d'Almeida, T., Kess-Guyot, E., Touvier M., … Julia, C. (2019). Modelling the impact of different front-of-package nutrition labels on mortality from non-communicable chronic disease. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 2019, 16:56.

Finkelstein, E. A. A., Li, W. Y., Melo, G., Strombotne, K. in Zhen, C. (2018). Identifying the effect of shelf nutrition labels on consumer purchases: results of a natural experiment and consumer survey. American Journal of Clinical Nutrition, 107(4), 647–651.

Graham, D. J. J., Lucas-Thompson, R. G. G., Mueller, M. P. P., Jaeb, M. in Harnack, L. (2017). Impact of explained v. unexplained front-of-package nutrition labels on parent and child food choices: a randomized trial. Public Health Nutrition, 20(5), 774–785.

Gregori, D. (2014). Evaluating food front-of-pack labelling: a pan-European survey on consumers' attitudes toward food labelling. International Journal of Food Sciences and Nutrition, 65(2), 177–186.

Grunert, K. G. in Wills, J. M. (2007). A review of European research on consumer response to nutrition information on food labels. Journal of Public Health, 15(5), 385–399.

Grunert, K. G., Fernández-Celemín, L., Wills, J. M., Storcksdieck genannt Bonsmann, S. in Nureeva, L. (2010). Use and understanding of nutrition information on food labels in six European countries. Z Gesundh Wiss, 18(3), 261–277. https://doi.org/10.1007/s10389-009-0307-0.

Hamlin, R. (2015). Front of Pack Nutrition Labelling, Nutrition, Quality and Consumer Choices. (2015) Current Nutrition Reports, 4:323–329. DOI 10.1007/s13668-015-0147-1

Harbaugh, R., Maxwell, J. W., & Roussillon, B. (2011). Label Confusion: The Groucho Effect of Uncertain Standards. Management Science, 57(9), 1512–1527.

Hawley, K. L. L., Roberto, C. A. A., Bragg, M. A. A., Liu, P. J. J., Schwartz, M. B. B. in Brownell, K. D. D. (2013). The science on front-of-package food labels. Public Health Nutrition, 16(3), 430-439.

Hodgkins, C., Barnett, J., Wasowicz-Kirylo, G., Stysko-Kunkowska, M., Gulcan, Y., Kustepeli, Y., … Raats, M. (2012). Understanding how consumers categorise nutritional labels: A consumer derived typology for front-of-pack nutrition labelling. Appetite, 59(3), 806–817.

Skupno raziskovalno središče (2020), Front-of-pack nutrition labelling schemes: a comprehensive review. Avtorji: S Storcksdieck genannt Bonsmann, G Marandola, E Ciriolo, R van Bavel, J Wollgast. EUR 29811 EN, Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije, 2020, ISBN 978-92-76-08970-4, doi:10.2760/180167, JRC113586.

Julia, C., Ducrot, P., Lassale, C., Fézeu, L., Méjean, C., Péneau, S., … Kesse-Guyot, E. (2015). Prospective associations between a dietary index based on the British Food Standard Agency nutrient profiling system and 13-year weight gain in the SU.VI.MAX cohort. Preventive Medicine, 81, 189–194.

Julia, C., Blanchet, O., Méjean, C., Péneau, S., Ducrot, P., Allès, B., … Hercberg, S. (2016). Impact of the front-of-pack 5-colour nutrition label (5-CNL) on the nutritional quality of purchases: an experimental study. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 13(1).

Julia C. in Hercberg, S. (2017). Nutri-Score: Effectiveness of the Nutrition Label introduced in France. Ernahrungs Umschau, 64(12), M685–M691.

Kanter, R., Vanderlee, L. in Vandevijvere, S. (2018). Front-of-package nutrition labelling policy: global progress and future directions. Public Health Nutrition, 21(8), 1399–1408.

Liu, X., Lopez, R. in Zhu, C. (2015). Can Voluntary Nutrition Labeling Lead to a Healthier Food Market? 2016 Allied Social Sciences Association (ASSA) Annual Meeting, January 3–5, 2016, San Francisco, California 212818, Agricultural and Applied Economics Association.

Machleit, K. A. in Mantel, S. P. (2001). Emotional response and shopping satisfaction: Moderating effects of shopper attributions. Journal of Business Research, 54(2), 97–106.

Malam S., Clegg, S., Kirwan, S., McGinigal, S. v povezavi z Raats, M., Barnett, J., … Dean, M. (2009). Comprehension and use of UK nutrition signpost labelling schemes. London: Food Standards Agency. Retrieved from http://www.food.gov.uk/multimedia/pdfs/pmpreport.pdf.

Méjean C., Macouillard, P., Péneau, S., Hercberg, S., Castetbon, K., Peneau, S., … Castetbon, K. (2013). Consumer acceptability and understanding of front-of-pack nutrition labels. Journal of Human Nutrition and Dietetics, 26(5), 494–503.

Miklavec, K., Pravst, I., Raats, M.M. in Pohar, J (2016). Front of package symbols as a tool to promote healthier food choices in Slovenia: Accompanying explanatory claim can considerably influence the consumer's preferences. Food Research International, 90, 235–243.

Möser, A., Hoefkens, C., Van Camp, J., Verbeke, W., Moser, A., Hoefkens, C., … Verbeke, W. (2010). Simplified nutrient labelling: consumers' perceptions in Germany and Belgium. Journal Fur Verbraucherschutz Und Lebensmittelsicherheit-Journal of Consumer Protection and Food Safety, 5(2), 169–180.

Newman, C. L. L., Howlett, E. in Burton, S. (2014). Shopper Response to Front-of-Package Nutrition Labeling Programs: Potential Consumer and Retail Store Benefits. Journal of Retailing, 90(1), 13–26.

Newman, C. L., Burton, S., Andrews, J. C., Netemeyer, R. G. in Kees, J. (2018). Marketers' use of alternative front-of-package nutrition symbols: An examination of effects on product evaluations. Journal of the Academy of Marketing Science, 46(3), 453–476.

Nikolova, H. D. in Inman, J. J. (2015). Healthy Choice: The Effect of Simplified Point-of-Sale Nutritional Information on Consumer Food Choice Behavior. Journal of Marketing Research. 52(6), 817–835.

Ni Mhurchu, C., Eyles, H., Choi, Y.-H. H., Mhurchu, C. N., Eyles, H., Choi, Y.-H. H., … Choi, Y.-H. H. (2017). Effects of a Voluntary Front-of-Pack Nutrition Labelling System on Packaged Food Reformulation: The Health Star Rating System in New Zealand. Nutrients, 9(8).

Ni Mhurchu, C., Eyles, H., Jiang, Y. in Blakely, T. (2018). Do nutrition labels influence healthier food choices? Analysis of label viewing behaviour and subsequent food purchases in a labelling intervention trial. Appetite. 121:360–365.

Provencher, V., Polivy, J. in Herman, C. P. (2009). Perceived healthiness of food. If it's healthy, you can eat more! Appetite, 52(2), 340–344f.

Roodenburg, A. J. C., van Ballegooijen, A. J., Dötsch-Klerk, M., van der Voet, H. in Seidell, J. C. (2013). Modelling of Usual Nutrient Intakes: Potential Impact of the Choices Programme on Nutrient Intakes in Young Dutch Adults. PLoS ONE. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0072378.

Roseman, M. G., Joung, H.-W. in Littlejohn, E. I. (2018). Attitude and Behavior Factors Associated with Front-of-Package Label Use with Label Users Making Accurate Product Nutrition Assessments. Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics, 118(5), 904–912.

Sanjari, S. S. S., Jahn, S. in Boztug, Y. (2017). Dual-process theory and consumer response to front-of-package nutrition label formats. Nutrition Reviews, 75(11), 871–882.

Savoie, N., Barlow, K., Harvey, K. L. L., Binnie, M. A. A. in Pasut, L. (2013). Consumer Perceptions of Front-of-package Labelling Systems and Healthiness of Foods. Canadian Journal of Public Health-Revue Canadienne De Sante Publique, 104(5), E359–E363.

Scarborough, P., Matthews, A., Eyles, H., Kaur, A., Hodgkins, C., Raats, M. M. in Rayner, M. (2015). Reds are more important than greens: How UK supermarket shoppers use the different information on a traffic light nutrition label in a choice experiment. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 12(151), 1–9.

Storcksdieck genannt Bonsmann S., Fernández Celemín L., Larranaga A., Egger S., Wills J.M., Hodgkins C. in Raats M.M. za FLABEL consortium (2010). Penetration of nutrition information on food labels across the EU-27 plus Turkey. European Journal of Clinical Nutrition, 64, 1379–1385.

Talati, Z., Pettigrew, S., Kelly, B., Ball, K., Dixon, H. in Shilton, T. (2016). Consumers' responses to front-of-pack labels that vary by interpretive content. Appetite, 101, 205–213.

Van Camp, D., De Souza Monteiro, D. M., Hooker, N. H. H., Monteiro, D. M. D. in Hooker, N. H. H. (2012). Stop or go? How is the UK food industry responding to front-of-pack nutrition labels? European Review of Agricultural Economics, 39(5), 821–842.

Vyth, E. L. L., Steenhuis, I. H. M. H. M., Roodenburg, A. J. C. J. C., Brug, J. in Seidell, J. C. C. (2010). Front-of-pack nutrition label stimulates healthier product development: a quantitative analysis. International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 7(65).

